

4. Алексеева С. Професійний вектор індивідуалізації навчання в профільній старшій школі. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Тарту, 07 лютого 2022 р. Київ; Тарту : ГО «ВАДНД», 2022. С 212–217. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729934>

5. Алексеева С. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх дизайнерів в умовах розвитку креативних індустрій. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Riga, Latvia: —Baltija Publishing, 2021. pp.1–16. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731130>

6. Топузов О.М. Розвиток професійної кар'єри в освіті. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. 22 с. DOI : 10.32405/978-966-644-688-9-2022-24.

7. Семенюк С. Формування візуальної компетентності студентів дизайнерських спеціальностей як психолого-педагогічна проблема. Scientific Collection «InterConf», 2023, 182. С. 86–90. URL : <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5005>

*Бібік Надія Михайлівна,
д-р пед. наук, проф.,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ГРОМАДЯНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА У ВИМІРАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

В останні роки напрацьовано обширний науковий базис понять, які охоплюють зміст громадянської компетентності: визначено структуру, способи реалізації через окремий предмет у початковому плані, інтеграцією змісту в інші предмети і курси, проєктну діяльність учнів у громаді [2].

Визначальною характеристикою громадянської освіти вважається діяльнісний підхід, що має забезпечувати активну громадянську позицію учнів, налагоджувати соціальне партнерство у розв'язанні навчальних проблем [4, с.174; 5, с. 172].

Метою громадянської освіти у нормативних документах початкової школи визначено створення умов для орієнтування в історичному часі та соціальному просторі; знаходити та опрацьовувати доступну для себе інформацію, пояснювати її зміст, передавати враження і думки [1].

Компетентнісно орієнтований підхід вбачається в удосконаленні позитивних моделей поведінки у громадських місцях; накопичення досвіду взаємодії з іншими в ситуаціях участі в громадянсько значимій діяльності. Встановлено, що набуття громадянської компетентності як результату початкового навчання ефективно забезпечується шляхом взаємодії індивіда з середовищем, що може стати результатом спільної діяльності учнів. Україна, її державотворчі цінності, вироблення громадянських почуттів – ці елементи змісту є першорядними, що задають мету реалізації Типової освітньої програми з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

На уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є нагода доказово, на прикладах, обговорити питання різних звичаїв, традицій, особливо дитячих, а тому зрозумілих учням: як вітаються в інших країнах; що діти дарують одне одному на свято; як ровесники учнів початкових класів відзначають свята в інших країнах. Кожна інформація про «інше» узгоджується зі своїм, знайомим. Такі паралелі дають змогу доходити спільних висновків про людину у світі, необхідність толерантного ставлення одне до одного заради спільного Дому людей і людства; відповідальності кожного за збереження рідної мови, культури, майстерності, які передаються від покоління до покоління. У контексті компетентнісного підходу конкретні знання постають як засіб пізнання світу і життєтворчості, а не як кінцева мета. Тому основним завданням є забезпечення активної позиції учня у набутті особистісних цінностей.

Сучасне розуміння поняття патріотизму, правильність якого підтверджується реальним життям у непростий для України час, потребує на уроках акцентування на деяких його складниках: діяльне і відповідальне ставлення до свого народу; настанови на взаємодію і духовну спільність з культурою своєї країни; інтерес до пізнання історії, шанобливе ставлення до символів держави; бажання підпорядковувати свою поведінку виконанню норм, правил, законів, встановлених у державі [3]. Таким чином, апробовані етапи та види діяльності учнів спрямовувались на оволодіння громадянської

компетентності, створення ситуацій, які потребують спілкування, активних дій на основі узгодження позицій з іншими.

Як з'ясувалось у процесі спостережень, типовим недоліком у проведенні уроків з громадянської тематики є зловживання словесними методами, коли ефект засвоєння змісту пов'язується із добрим розтлумаченням норми. За такого розуміння пріоритетним стає слово. А має бути «менше вчителя» – «більше учня!» Діалог – це зверненість до іншого, жива взаємодія, яка породжує партнерські стосунки. Для вчителя важливим стає вміння розподіляти активність – свою власну і учнів шляхом розгортання різних видів діалогічних форм. Домінуюча ж позиція вчителя знижує навчально-виховний ефект, не залишає часу на обдумування, нав'язує учням свою точку зору, ігнорує активність учня. Натомість і зміст, і методи його опрацювання мають спрямувати кожного прагнути більшого: більше знати, читати, уміти.

Компетентнісна освіта на чільне місце висуває життєві ситуації, контекст, в якому учень, студент виявить свою обізнаність. Навчальні завдання ставляться так, як функціонують проблеми у житті і передбачають відповідне застосування на практиці. Зокрема, виправдовує себе розгляд світу і його подій з різних точок зору, з різних рольових позицій: свідка подій; учасника; того, хто сумнівається; того, хто не сумнівається; історика; учня; вчителя; директора та ін. Постійна зміна ролей зумовлює широту поглядів на світ людей, вчинків, поведінки, дозволяє їх розглядати як взаємозумовлені, залежні одне від одного, створює умови для координації різних позицій. Важливо всіляко заохочувати звернення учня до власного «Я», до використання життєвого досвіду, до проб, подолання труднощів, творення нового знання. У розробленні методики компетентнісно орієнтованого уроку/заняття було враховано умови і ситуації, які зумовили б потребу учня застосовувати одержані програмові знання, вміння в соціальній практиці.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова 21 лютого 2018 р. № 87.
URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

2. Бібік Н.М., Я досліджую світ: підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) Ч. 1/ Н.М. Бібік, Г.П. Бондарчук. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 136 с.
3. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник / Бібік Н.М. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
4. Пометун О.І. Громадянські та соціальні компетентності. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед.наук України [гол .ред. В.Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
5. Ремех Т.О. Громадянська освіта. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед.наук України [гол .ред. В.Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

*Величко Людмила Петрівна,
д-р пед. наук, проф.,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЧИ ГРАМОТНІСТЬ У ГАЛУЗІ ПРИРОДНИЧИХ НАУК?

Поняття ключової компетентності в галузі природничих наук обросло останнім часом низкою термінів, що належать до однієї семантичної групи: природничо-наукова компетентність, природничо-наукова грамотність, наукова грамотність, компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій, компетентність у природничій галузі, компетентності у природничих науках і технологіях. Різні автори й різні документи послуговуються цими термінами для позначення сукупних результатів (знання, способи діяльності, ціннісні орієнтації) навчання природничих предметів. Закон про освіту й Державний стандарт базової середньої освіти оперують терміном *компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій*, який поєднує споріднені й взаємозалежні галузі [2]. Екологічна компетентність посідає окрему позицію в цих документах, зважаючи, вочевидь, на значення науки екології, хоча вона належить до біологічної, тобто природничої, галузі, а концепція «Нова українська школа» подає цю компетентність як *екологічну грамотність*. Вживають також скорочений термін *природничо-наукова компетентність*, коли треба вирізнити власне природничі предмети, засобами яких формується ця компетентність [5]. У публікаціях МАН обговорюється *наукова грамотність* як термін, похідний від терміну *наукова освіта* [1].